

OSLO TINGRETT

KJENNELSE

Avsagt: 03.05.2013
Saksnr.: 13-055599ENE-OTIR/01
Dommer: Tingrettsdommer Ingmar Nestor Nilsen
Saken gjelder: Kildevern for en journalist etter straffeprosessloven § 125 tredje ledd

Spesialenheten for politisaker

Politiadvokat Marianne Midtbø

mot

Vibeke Synnøve Haug

Advokat Ane Stokland

KJENNELSE

Saken gjelder spørsmålet om kildevern for en journalist etter straffeprosessloven § 125 tredje ledd jf. første ledd annet punktum.

Sakens bakgrunn

Den 9. november 2012 publiserte blant annet Dagbladet en artikkel hvor det fremgikk at NRK Brennpunkt skal ha fått tilbud fra en ikke navngitt polititjenesteperson om å kjøpe etterforsknings- og avhørsdokumenter fra 22. juli-etterforskningen for kr. 30 000.

På bakgrunn av påstandene som ble fremsatt besluttet Spesialenheten samme dag å åpne etterforskning i saken.

For å få klarhet i hva som faktisk har skjedd avhørte Spesialenheten for politisaker programleder i Brennpunkt, Håkon Haugsbø, redaksjonssjef Vibeke Synnøve Haug, og programleder Lars Arne Kristiansen. Ingen av dem ville komme med opplysninger som kunne avsløre hvem tilbudet kom fra, eller innholdet i det materialet som ble tilbudt solgt, og henviste til kildevernet.

Det fremkom likevel i avhør at Haug den 1. mars 2012 fikk en telefon fra en medarbeider i NRK Brennpunkts redaksjon om at medarbeideren hadde fått tilbud fra en kilde om å kjøpe 22- juli-dokumenter. Kilden var kun et mellomledd og hovedpersonen bak tilbudet var en polititjenesteperson. Tilbudet ble avslått.

Haug har i avhør opplyst at hun kjenner identiteten til mellomleddet, men ønsker ikke å oppgi hvem det er. Hun har heller ikke ønsket å oppgi identiteten til medarbeideren i NRK som mottok tilbudet. Videre har hun opplyst at hun ikke kjenner identiteten til polititjenestepersonen som skal ha hatt tilgang til de aktuelle dokumentene.

Haugsbø og Kristiansen har i avhør ikke ønsket å svare på om de kjenner identiteten til mellomleddet.

I møtet mellom NRKs medarbeider og mellomleddet skal innholdet fra dokumentene ha blitt referert og det skal ha blitt sagt konkret hva det gjaldt.

I Dagbladets artikkel er det antydning at det kan være forbindelse mellom tilbudet NRK fikk og et tilbud journalist Geir Selvik Malthe-Sørensen fikk om å kjøpe informasjon fra 22. juli-saken. Avhør av Malthe-Sørensen viser at han er usikker på når tilbudet kom. Han mener at det var på vårparten en gang, trolig i april eller mai. Han forteller videre at han fikk tilbud om å kjøpe materiale som kunne vise at lekkasjen ikke stammet fra daværende advokat Sigurd Klomsæt.

Spesialenheten for politisaker har i påtegning av 13. mars 2013 fremsatt begjæring om at retten gir redaksjonssjef Vibeke Synnøve Haug pålegg om å utgi de opplysninger hun har som kan føre til identifisering av polititjenestepersonen.

Advokat Ane Stokland i NRK har i brev av 23. april 2013 gitt merknader til begjæringen.

Muntlig forhandling om begjæringen ble avholdt 30. april 2013. Haug fastholdt at hun ikke har plikt til å utgi opplysninger som kan føre til identifisering av kilden for tilbud om dokumenter fra 22. juli-etterforskningen.

Påtalemyndigheten har i korthet anført:

Saken må vurderes i forhold til straffeprosessloven § 125 tredje ledd første punktum.

Det første grunnvilkåret for å gjøre unntak fra kildevernet er at "vektige samfunnsinteresser tilsier at opplysningen gis". I vår sak gjelder saken mistanke om at en polititjenesteperson har forsøkt å selge informasjon fra 22. juli-etterforskningen til NRK Brennpunkt. Mistanken omfatter både straffbar krenkelse av taushetsplikt, jf. straffeloven § 121 og fullbyrdet korrupsjonshandling fra politiets side, jf. straffeloven § 276a bokstav b.

I Rt-2002-489, som også gjaldt brudd på taushetsplikt, ble det lagt til grunn at det er en viktig samfunnsinteresse å få avklart om det foreligger brudd og hvem som eventuelt er ansvarlig. Videre fremgår det at det ikke er nødvendig å gå inn i en bedømmelse av sannsynligheten for at alvorlige brudd på taushetsplikten har funnet sted, og at "det er tilstrekkelig å konstatere at grunnlaget for å iverksette etterforskning er til stede, jf. straffeprosessloven § 224 første ledd, og at etterforskning pågår".

Dette vilkåret er således oppfylt i vår sak.

Det andre grunnvilkåret er at opplysningen "er av vesentlig betydning for sakens forklaring".

Dette vilkåret kan ikke forstås som et krav om at pålegg om vitneplikt er den absolutt eneste mulighet for å oppklare et straffbart forhold. Vilkaåret anses oppfylt når erfaring tilsier at andre etterforskningsskritt vil være resultatløse, jf. Rt-2002-489 og Rt-2004-1400.

Spesialenheten har gjennomført flere avhør uten å komme videre i saken. Den informasjon som Haug kan komme med er derfor av vesentlig betydning for å finne ut av hvem som sto bak tilbudet til NRK.

Det følger videre av straffeprosessloven § 125 tredje ledd annet punktum at det skal foretas en "samlet vurdering" der samfunnets interesser veies opp mot de hensyn som taler for kildevern.

Ved helhetsvurderingen må det tas hensyn til at brudd på taushetsplikt i politiet kan ha store konsekvenser for de enkeltpersoner det rammer, og spesielt i en sak med så stor mediainteresse der belastningen for fornærmede og andre vitner har vært enorm. Når det er tale om korrupsjon i politiet blir saken enda alvorligere. Videre er folks tillit til politiet avhengig av at slike tjenestepersoner blir identifisert og fratatt sine stillinger.

Det konkluderes med at det i denne saken foreligger tungtveiende hensyn som taler for at kildevernet må vike.

Det er uklart om særregelen i straffeprosessloven § 125 tredje ledd annet punktum får anvendelse i saken. Det vises til at man ikke kjenner til innholdet i de dokumenter som NRK fikk tilbud om å kjøpe. Spesialenheten er uansett av den oppfatning at det skal mye til for at det ikke skal være "særlig påkrevd" å pålegge Haug plikt å utgi de opplysninger som kan føre til identifisering av polititjenestepersonen.

Påtalemyndigheten har nedlagt slik påstand:

Vibeke Synnøve Haug pålegges å utgi de opplysninger hun har som kan føre til identifisering av polititjenestepersonen.

Vibeke Synnøve Haug har i korthet anført:

Vilkårene for å gjøre unntak fra kildevernet i straffeprosessloven § 125 tredje ledd kommer ikke til anvendelse. Det er forutsatt i lovens forarbeider og i rettspraksis at fritaksregelen om pressens kildevern er en hovedregel, jf. Rt-2010-1381. Pressens kildevern er et anerkjent aspekt i mediens ytringsfrihet etter EMK artikkel 10 og Grunnloven § 100. EMD har lagt til grunn en særlig streng prøvingsintensitet ved spørsmål om inngrep i kildevernet. Den grunnleggende avgjørelsen fra EMD er Goodwin mot Storbritannia fra 1996.

Som det fremgår av Goodwin-avgjørelsen må det foreligge altoverveiende samfunnsmessig behov for å gjøre unntak fra kildevernet. Kildevernet er en grunnleggende forutsetning for pressefriheten og for at pressen skal kunne fylle sin rolle som "offentlig vaktbikkje" og formidle korrekt informasjon i saker av allmenn interesse. Kildevernet er altså begrunnet i samfunnsinteressen i en fri formidling av nyheter og avdekking av kritikkverdige forhold i saker av allmenn interesse, og ikke i hensynet til beskyttelse av kilden. Videre er det ikke primært skadevirkningene i den konkrete saken som skal vurderes, men hvilke skader slike pålegg kan medføre informasjonsfriheten generelt – den "chilling effect" slike pålegg vil ha.

Det skal videre påpekes at kildevernet også gjelder pålegg om å gi informasjon som ikke nødvendigvis direkte avslører kildens identitet, dersom formålet med pålegget er å kunne spore opp hvem kilden er.

Informasjon som kan lede til at kilden identifiseres er således også beskyttet av kildevernet.

De ovennevnte synspunkter er fulgt opp i flere avgjørelser fra Høyesterett. Det vises til Rt-2002-489 og Rt-2004-1400 som begge gjaldt begjæringer om at en journalist skulle pålegges å forklare seg for å spore opp kilden til antatt brudd på politiets taushetsplikt. I begge sakene ble ikke begjæringene tatt til følge.

Nærværende sak gjelder dokumentasjon fra en sak av ekstrem allmenn interesse. Det må være åpenbart at vi befinner oss i ytringsfrihetens kjerneområde, og der er kildevernet tilnærmet absolutt.

Vibeke Synnøve Haug har nedlagt slik påstand:

Begjæringen tas ikke til følge.

Retten finner at begjæringen ikke kan tas til følge, og bemerker:

Hovedregelen er at en journalist ikke har plikt til å gi opplysning om hvem som er hjemmelsmann for opplysninger "som er betrodd" ham til bruk i hans virksomhet, se straffeprosessloven § 125 annet ledd jf. første ledd annet punktum. Fra denne hovedregel åpner tredje ledd for å gjøre unntak.

Spørsmålet er om Haug kan pålegges vitneplikt med hjemmel i tredje ledd første punktum.

Bestemmelsen krever for det første at "viktige samfunnsinteresser tilsier at opplysningen gis". I dette tilfellet dreier det seg om påstått brudd på taushetsplikt hos en ansatt i politiet og fullbyrdet korrupsjonshandling fra politiets side.

For retten er det tilstrekkelig å konstatere at grunnlaget for å iverksette etterforskning er til stede, jf. straffeprosessloven § 224 første ledd, og at etterforskning pågår. I dette tilfellet er grunnlaget mistanke om at det foreligger brudd på taushetsplikten som er pålagt politiet i lov, jf. straffeprosessloven § 61a, og som det er straffbart å bryte, jf. straffeloven § 121. I tillegg omfatter mistanken fullbyrdet korrupsjonshandling fra politiets side, jf. straffeloven § 276a bokstav b. I en slik situasjon må det etter rettens syn anses å være viktig samfunnsinteresse i å få avklart om det foreligger slik overtredelse og hvem som eventuelt er ansvarlig. Som påpekt av påtalemyndigheten, har overholdelse av taushetsplikten også betydning for tilliten til politiet og dets arbeid mer i sin alminnelighet.

Straffeprosessloven § 125 tredje ledd første punktum krever for det annet at opplysningen "er av vesentlig betydning for sakens oppklaring". Med "saken" må det her siktes til den saken som er under etterforskning, nemlig mistanken om brudd på taushetsplikt i politiet og fullbyrdet korrupsjonshandling i politiet. Loven krever ikke at opplysningen er nødvendig for oppklaring av saken, jf. Rt-2002-489.

Vilkåret anses å være oppfylt når erfaring tilsier at andre etterforskningskritt vil være resultatløse, jf. Rt-2002-489 og Rt-2004-1400. I nærværende sak er det gjennomført flere avhør uten å komme videre i saken. Retten finner derfor at også dette vilkåret er oppfylt.

Når disse vilkårene er oppfylt, gir loven anvisning på at spørsmålet skal avgjøres på grunnlag av en "samlet vurdering". Mot hverandre ved denne vurderingen står på den ene siden de nevnte vektige samfunnsinteressene og på den andre siden de hensynene som taler for kildevernet.

Høyesterett har i Rt-2004-1400 avsnitt 46 på bakgrunn av EMD-praksis lagt til grunn at kildevernet i de tilfeller som omfattes av straffeprosessloven § 125 tredje ledd annet punktum, "langt på vei er absolutt", og at det for øvrig må "foreligge meget tungtveiende hensyn for å pålegge vitneplikt". Vår sak faller ikke inn under § 125 tredje ledd annet punktum. Spørsmålet blir da om det foreligger slike "meget tungtveiende hensyn" for at Haug skal pålegges å gi opplysninger som kan føre til identifisering av polititjenestepersonen.

Ved vurderingen av om det her skal gjøres unntak fra kildevernet, finner retten det riktig å legge til grunn den mer langsiktige effekten av å skulle gjøre unntak – den såkalte "chilling effect", som ble fremholdt blant annet i Rt-1992-39 og Goodwin-saken fra 1996. I det lange løp er det en risiko for at en mer utstrakt bruk av vitneplikt vil kunne medføre at viktige kilder blir borte. Vesentlige samfunnsinteresser tilsier derfor etter rettens syn at media i størst mulig utstrekning bør kunne bevare anonymitet om sine kilder. I tillegg legges det vekt på at det i denne saken er snakk om dokumentasjon fra en sak av ekstrem allmenn interesse – 22. juli-saken. Retten ser det slik at vi befinner oss i ytringsfrihetens kjerneområde, og der er kildevernet etter Høyesteretts praksis er tilnærmet absolutt.

Retten finner på denne bakgrunn ikke å kunne legge avgjørende vekt på de forhold som påtalemyndigheten anfører for at kildevernet må vike i denne saken.

Konklusjonen blir etter dette at det ikke foreligger tilstrekkelig grunnlag for å pålegge vitneplikt. Begjæringen tas derfor ikke til følge.

SLUTNING

Begjæring av 13. mars 2013 fra Spesialenheten for politisaker tas ikke til følge.

Retten hevet

Ingmar Nestor Nilsen